

AİLE İÇİ İLETİŞİM

COMMUNICATION WITHIN THE FAMILY

Sultan ŞAHİN¹

Neriman ARAL²

ÖZET

Aile içi iletişim çocuğun gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Bireylerin kendini ve çevresini anlayabilmesi için iletişime girmesi önemli ve gereklidir. Ailenin çocuğu veya ergeni etkin bir şekilde dinlemesi ve onlara karşı dürüst ve açık olması çocukların duygu ve düşüncelerini etkin bir şekilde ifade etmesinde etkili olabilmektedir. Ailede çocuğun birey olarak görülmemesi, kuşak çatışmalarından kaynaklı karşılıklı iletilerin çözülüp anlaşılabilmesi, duygu ve düşüncelerin açıkça söylenmemesi, rahat konuşulamaması gibi kişiler arası iletişim engelleri ailedeki iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Gelecekte yetişkin olacak çocukların gelişiminin sağlıklı olabilmesi için aile içi iletişime önem verilmesi ve konunun ele alınarak irdelenmesi gerekmektedir. Bu düşünceden hareketle makalede iletişimi tanımlamak, iletişimin özelliklerini ve fonksiyonlarını belirlemek, etkili iletişimin önemini vurgulamak, aile içi iletişimin önemi ve aile içi iletişimde bir birey olarak çocuk ile iletişimin gereklerine vurgu yapmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, iletişim becerileri, çocuk, aile, aile içi iletişim

ABSTRACT

Communication within the family plays an important role in the development of the child. Individuals to understand themselves and their surroundings into contact is necessary and important. Adolescent or child of the family to listen effectively and to be open and honest with them effectively to express their thoughts and feelings of children can be effective. Seen as individuals in the family of the child, generation conflicts is dissolved from the mutual understanding of the messages, feelings and thoughts openly say that either, interpersonal and communication barriers, such as a comfortable family speak negatively affect communication. Adult children in the future will be the emphasis on the development of the communication

---

¹ Blm.Uzm., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Doktora Programı Öğrencisi, sultansahin@gmail.com

² Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, aralneriman@gmail.com

within the family to be healthy and should examine the issue be discussed. Act on this belief to define the communication in the article, communication features and functions of the set, highlight the importance of effective communication, the importance of intra-family communication and family communication is intended to place emphasis on the requirements of communication with the child as an individual.

Keywords: *Communication, communication skills, child, family, family within the family*

GİRİŞ

Çocuğun gelişimini, kişiliğini ve zekasını olumlu yönde etkileyen iletişim, son yüzyılda en temel gereksinimlerden biri olmakla birlikte, insanın kendini var edebilmesi için doğru iletişim becerilerine sahip olması gerekmektedir. İletişim ile ilgili tanımlar incelendiğinde önceleri iletişim araçlarına atıflarda bulunduğu sonraları ise insan ilişkilerine dikkatlerin çekildiği görülmektedir. İletişim en geniş anlamda bilgi paylaşma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. İster bilgiyi yaymak, ister eğitmek, ister eğlendirmek, ister etkilemek ya da yalnızca ifade etmek olsun, bilgi vermeye ilişkindir, başka bir deyişle, bilgiye yönelik davranıştır. (Anderson,1996; Ruben 1984). İletişimle insan diğer insanlarla, diğer düşüncelerle ve diğer durumlarla bağlar kurmaktadır (Erdoğan, 2002). İletişimde birey önemli bir yer tuttuğu için araştırmacıların çoğunluğu incelemelerini birey üzerine yoğunlaştırmıştır. Lazar, kişiler arası iletişimi tüm insan iletişiminin temeli olduğunu kabul ederek kişiler arası iletişimi bireylerin birbirlerini anlaması için gerçekleştirilen etkileşim olarak tanımlamıştır (Lazar, 2001).

İletişim toplumun biçimlenmesinde temel oluşturmakta, birey diğerleriyle düzenli iletişim yoluyla toplumun bir üyesi olmaktadır. Aile bireylerinin kendilerini ifade edebilmelerinin de aile içindeki iletişim önemli bir yer tutmaktadır. Aile içi iletişimde çocuğun birey olarak kabul görmesinin ve iletişime etkin olarak dahil edilmesinin benlik saygısını geliştirdiği bilinmektedir. Özmen (2007) 15-18 yaş arası ergenler ile yürüttüğü çalışmasının sonucunda benlik saygı düzeyi yüksek olan ergenlerin düşük olan ergenlere göre daha hoşgörülü davrandıkları ve daha çoğulcu aile içi iletişime sahip oldukları belirlenmiştir. Ebeveynin kendini çocuğa etkili bir şekilde ifade edebilmesi için açık olması, doğru zamanlamayı bulması, yargılamaması, tutarlı olması,kendini açabilmesi, sorunu birlikte çözebilmesi gerekmektedir (McKay vd., 2010). Toplumun geleceğinde

yetişkin olarak yerini alacak çocuk kendini ifade edebildiği, dinlenildiğini bildiği ve en önemlisi fikirlerine önem verildiğini gördüğü takdirde çağın istendik bireyi olabilecektir. Bununla birlikte çocuğun sahip olduğu olumlu iletişim becerilerinin, gelişim özelliklerini, kişiliğini ve duygusal zekasını olumlu yönde etkilediği vurgulanmaktadır. Kocaman (2006) yaptığı araştırmada iletişim becerisi iyi olan çocukların duygusal zekâlarının da daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bütün bunlara karşın aile içi iletişimde ortaya çıkan aksaklıklar çocuğun gelişiminde de sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir. Aile içi iletişim bozuklukları; ailedeki bireyin kendini doğrudan ifade edemediği durumlarda yadsımak, söylememek, yerine başka bir şey koymak ya da yadsıdıklarını tutarsız bir şekilde ifade etmek şeklinde kendini göstermektedir. Ailede çocuğun birey olarak görülmemesi, kuşak çatışmalarından kaynaklı karşılıklı iletilerin çözülüp anlaşılabilmesi, duygu ve düşüncelerin açıkça söylenmemesi, rahat konuşamaması gibi kişiler arası iletişim engelleri ailedeki iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Gelecekte yetişkin olacak çocukların gelişiminin sağlıklı olabilmesi için aile içi iletişime önem verilmesi ve konunun ele alınarak irdelenmesi gerekmektedir. Bu düşünceden hareketle makalede iletişimi tanımlamak, iletişimin özelliklerini ve fonksiyonlarını belirlemek, etkili iletişimin önemini vurgulamak, aile içi iletişimin önemi ve aile içi iletişimde bir birey olarak çocuk ile iletişimin gereklerine vurgu yapmak amaçlanmıştır.

İletişimin Tanımı, Önemi ve Özellikleri

Geleneksel bakış açısıyla iletişim mektup alma ve gönderme, telefonlaşma gibi haberleşme, posta hizmetleri, ulaşım ya da elektronik bağlantı olduğu, bugün ise iletişimin teknoloji, sanat ya da gazetecilik; bir bilim dalının adı ya da sıradan bir etkinlik; amaçlı ya da doğal bir süreç; kitle iletişimi ya da kişiler arası ilişki olarak görüldüğü vurgulanmaktadır (Usluata, 1994). Shannon ve Weaver'ın modeline göre iletişim bir beynin diğer bir beyni etkilemesidir (Shannon ve Weaver, 1949). Lasswell (1948)'in modeline göre iletişim insanlar arasındaki mesaj değiş tokuşudur. Bu tanımlamalarda, iletişimin; gönderici (kim), mesaj (söylenen), araç (mesajı taşıyan kanal), alıcı (kime), etki, gürültü, belirsizlik ve geri-besleme öğelerinden oluştuğu görülmektedir. Berlo (1960) iletişimde temel amacın organizma ile kişinin içinde bulunduğu çevre arasındaki özgün ilişkiyi değiştirmek veya dış güçlerin hedefi olmak yerine kişinin kendisini etkili bir güç durumuna getirmek için iletişim kurduğunu belirtmektedir.

İletişim sözcüğünün kökeni Latince “komunis” den gelmekte ve ortaklık oluşturma anlamında kullanılmakta ve insanlara özgü iletişim iki kişi ya da bir kişi ile çok sayıdaki kişiler arasındaki ilişkiye dayanmakta, kişiler arası iletişim ise bir kişiden bir başkasına anlamlı iletilerin gönderilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (McQuail, 1975; Schramm 1954). Amerikalı sosyolog Cooley 1900’lerin başında iletişimi, insan ilişkilerinin, içinden geçerek var olduğu ve geliştiği mekanizma olarak açıklamış ve bu mekanizmaların özellikle beyindeki bütün sembollerden oluştuğunu ve bu sembollerin de mekan içinde ve zaman içinde koruma yollarını oluşturduğunu belirtmiştir. En genel anlamıyla iletişim bir gönderen, bir kanal, bir gönderi, bir alıcı, gönderen ile alıcı arasındaki ilişkiyi ve etkiyi belirtmektedir. İletişimde her zaman olmasa da bazen ‘iletme’ veya ‘alma’ niyeti veya amacı vardır. İletişim diğerlerine yönelik bir *eylem*, diğerleri ile *etkileşim* veya diğerlerine *tepkî* olabilir. Kitle iletişiminde ‘gönderen’ , daima örgütlenmiş bir grubun parçası ve çoğu kez de iletişimden başka işlevleri olan bir kurumun üyesi olup, ‘alıcı’ daima bir bireydir (Mcquail ve Windahl, 1993).

Lazar iletişim tanımlamasında kişilik yaklaşımı, karakter yaklaşımı ve söylemin işlenmesi olarak üç yaklaşıma dikkat çekmektedir:

Kişilik (character) Yaklaşımı: İnsanı, genellikle değişen durumlara kolayca uyarlanamayan, nispeten belli bir derece durağanlığa eğilimli bir varlık olarak tanımlanmaktadır.

Bilişsel Yaklaşım: Psikolojik süreç üzerine vurgu yapan bu yaklaşım, iletişimde, iletilerin üretimi ve yorumlanmasını ele almaktadır. Araştırmacılar bireysel farklılıklardan hareket etmektedir ama bilişsel yapıya bağlı farklılıkları vurgulamakta ve bu farklılıklara göre bireylerin iletilere karşı tepkilerini belirgin kılmaya çalışmaktadırlar.

Söylemin İşlenmesi: İletişimin temeli iletilerse, onları nakleden aygıtların kavranması da onlar kadar önemlidir. İletinin etkisi alıcının gösterdiği ilgi ve dikkat düzeyine dayanmaktadır.

Granvold ise, iletişim becerilerini, sosyal becerilerin içinde ele almış ve bu becerilerin kişiler arası olumlu ilişkiler geliştirmeye destek olduklarını belirterek bireylerin kişiler arası olumlu ilişkiler kurabilmeleri için bilişsel ve davranışsal yeterliliklerinin olması gerektiğine vurgu yapmıştır (Akt. Şıraman, 2006). Bilişsel ve davranışsal yeterlilikleri de şu şekilde sıralamıştır:

Bilişsel Yeterlilikler:

- o Kişiler arası ilişkilerle ilgili bilgiler: Kişiler arası ilişki nedir, neden önemlidir, nasıl geliştirilir, uygun davranışları belirleyen sosyal normlar nelerdir? Sorularına yanıt aramasıdır.
- o Algılama becerileri: İletişimde diğer kişinin gönderdiği sözlü ve sözsüz mesajların anlamını tanıma ve doğru yorumlamadır.
- o Karar verme becerileri: Diğer kişiyle iletişim için yaklaşıldığında karşıdaki kişinin sosyal etkileşime ne kadar açık olduğunu değerlendirmektir.
- o Yeniden yapılanma ve yerine koyma becerileri: Bireyin kendisinin ya da diğerlerinin davranışları ve tepkilerine alternatif anlamlar ve açıklamalar düşünmesidir.
- o Düşünme ve yerine koyma becerisi: Bireyin diğer kişiyle sosyal ilişki kurmasını engelleyen inanç ve düşüncelerdir.

Davranışsal Yeterlilikler:

- o Kendini gösterme becerisi: Bireyin sosyal olarak kendini diğer kişiye fark ettirmesi ve diğerlerinden olumlu tepki alma beklentisinin artmasıdır.
- o İlişkiyi başlatma becerisi: İnsanlara yaklaşma, konuşmayı başlatma ve ilişkiyi sürdürmek için yeni yollar üretmedir.
- o İlişkiyi sürdürme becerisi: Bireyin sahip olduğu ilişkiyi sürdürmesi ve diğerleriyle anlamlı ve derin ilişkiler kurmasıdır.
- o Çatışma çözme becerisi: İletişimde çatışma çıktığında uygun bir yöntemle bu durumun giderilmesidir (Akt. Şıraman, 2006).

İletişim, bireylerin karşısındakini anlamasının herhangi bir yolunu içermekte, iki ya da daha çok insan arasında anlam yaratma süreci şeklinde tanımlanmaktadır (Bienvenu, 1970, Tubbs ve Moss, 1991). İletişimin etkileşimsel özelliği, kişilerin bireyler arası iletişimle, karşılıklı davranışları üzerine etki yaptığını anlatmaktadır. Bireyler arası karşılaşmalar sırasında gözlenebilen davranış düzeyleri sınırsız sayıdadır ve onları sınıflandırmak imkansızdır. En yalın sınıflandırmalardan biri, sözel olma veya olmamasına göre yapılan ayrıştırmayı içermektedir. Günlük etkileşimler ya vücudun ya yüzün

ya da sözlü bir iletinin aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bunun dışında *rastlantısal iletişim* adı verilen iletişim türünde bireylerin, doğrudan iletişim kurmaksızın başkalarına karşılıklı olarak bilinçsizce katıldığı durumlarda yaşanmaktadır. Böyle durumlarda insanlar birbirleriyle konuşmalar bile bir araya toplanmakta, sözel olmayan bir iletişim içinde birbirlerine bağlanmaktadır. Mimikleriyle, vücut mesafesi veya duruşlarıyla, jestleriyle diğerlerine iletler göndermektedirler. *Grup içi iletişim ise*, birbirlerine ileti gönderen ve birbirlerinin iletilerini kabul eden belirli sayıdaki kişi arasında sürdürülen iletişimdir. Her kişi, en yalnızı bile, iletişim ağı ile örülü bir alemde yaşamakta ve çok sayıda bireye bağlı bulunmaktadır. Bu ilişkiler kişisel ağlarla inşa edilmektedir ve insanlar arasında yerleşik, dolaylı ve dolaysız bağların bütünü bu ilişkileri oluşturmaktadır. Kişisel ağlar yaşanmış deneyimlerin bir bütünü arasındaki bağlarla ilişkilidir. Bunlar toplumsal, siyasal, dinsel ve ailevi deneyimler olabilmektedir. Belirli parçalar arasındaki kökleşmiş ilişkiler, bir grubun bünyesinde akan informal iletişimin esas özelliğidir. İnfornel iletişimden farklı, sınırlı çerçeveler içinde yürütülen iletişimlerin birçoğu yapılaşmış ve planlanmıştır (Lazar, 2001). İletişim her yerde, her zaman var olan toplumsal ve anlamların paylaşımıdır. İletişimin temel amacı insanın çevresi ve kendi yaşamı üzerinde etkin ve belirleyici olabilme çabasıdır (Zıllıoğlu, 1992).

İletişimin Fonksiyonları:

İletişim kaynak ile hedef arasında mesaj aktarımı olup iletişim kurmanın bilgi, motivasyon, kontrol ve güdüleme olmak üzere beş fonksiyonu bulunmaktadır.

Bilgi fonksiyonu; kişisel, çevresel, yerel, ulusal ve uluslar arası koşulları anlamak, bilinçli tepki göstermek ve doğru sonuçlara ulaşmak için gerekli olan haber, veri, bilgi, mesaj, fikir ve yorumların toplanması, depolanması ve yayılması olarak değerlendirilir.

Motivasyon fonksiyonu; kişilerin, grupların veya toplumun yakın ve uzak hedeflerini oluşturmak, kişisel tercihlerin teşviki, kişisel ve toplumsal etkinlikleri geliştirmek, herkesçe kabul gören hedeflere ulaşmaya yardımcı olmak için iletişimin motivasyon sağlama fonksiyonundan yararlanılmaktadır.

Kontrol fonksiyonu; iletişimde görev, yetki ve sorumlulukları açıklayarak, kontrole olanak vermektedir.

Güdüleme fonksiyonu; iletişimde, örgütsel amaçlara bağlılığı arttırmaktadır. Güdüleme ile her toplumun amaçlarına ulaşmak, bireysel veya toplu etkinlikleri desteklemek mümkün olur;

Tartışma fonksiyonu; iletişimde ortak bilgi alanlarını bulma noktasını kolaylaştırmaktadır. Toplumsallaşmada ve toplumun etkin üyeleri olabilmek için doğru iletişim kurabilmek ve ortak bilgi sağlamak önemlidir. Eğitim ile bilgi aktarabilmek, aydın bir kişilik oluşturabilmek, beceri kazandırabilmek; kültür sayesinde geçmişin mirasını, sanat ürünlerini saklamak ve ufukları genişleterek yaratıcılığa yönlendirebilmek konularında da iletişim temel bir fonksiyon görür (Tutar ve Yılmaz, 2005).

İletişim, insanın sosyal bir varlık olarak yaşamasının temel koşullarından biri olup aynı zamanda, toplumsal işleve de sahiptir. İnsanlar ve örgütler arasında bilgi dağılımını ve değişimini sağlamakta, toplumun en doğal hakkı olan haber alma, bilgilenme işlevi, iletişim ve kitle iletişim araçları sayesinde gerçekleşmektedir. İletişimin bireysel ve toplumsal fonksiyonları şu şekilde sıralanabilir (Gökova, 2003);

Bireysel Fonksiyonlar	Toplumsal Fonksiyonlar
Bilgiyi toplar ve dağıtır	Toplumunu bilgilendirir
Duygu ve düşünceleri paylaşır	Öğrenme sürecini destekler
Karar destek sistemi sağlar	Kültürel yakınlaşma sağlar
Toplumsal statü kazandırır	Kültürel aktarma sağlar
Birey kendini gerçekleştirir	Toplumsal yakınlaşma sağlar
Temsil yeteneği kazandırır	Toplumunu motive eder
Sosyalleşme sürecine katkı sağlar	Toplumunu yönlendirir

Etkili İletişim:

Etkili iletişim, iletişim engellerinin ortadan kaldırıldığı veya mümkün olduğunca aza indirildiği, istenilen ve beklendik iletişim biçimidir. İnsanlar birbirleriyle iletişim kurmaya ihtiyaç duyarlar. Whirter ve Acar'a göre, iletişimi anlamada önemli olan birçok temel kavram vardır. Birincisi kişiler arası iletişimde her birey hem alıcı hem de verici rolündedir. İkinci olarak, bir kişinin bir noktada aldığı mesaj, bireyin düşünce, duygu ve davranışlarına ve sonuç olarak da ne zaman, nerede kuracağı kararını etkiler (Whirter ve Acar, 1984). Etkili iletişim için dinleme, kendini açma ve ifade etme becerileri çok önemlidir. Dinlemede etkili dinleme, empati kurarak dinleme, açıklıkla dinleme, farkında olarak dinleme önemli bir yer tutmaktadır.

Etkili dinlemede; bir konuşmanın anlamını tam olarak kavrayabilmek için soru sormak, geri bildirimde bulunmak yani iletişimde işbirlikçi olmak gerekmektedir.

Empati kurarak dinleme, ise kişinin iletişim sırasında karşındakinin duygu ve düşüncelerini anlayabilmesi ve duyarlı bir yaklaşım içinde olması, karşındaki kişinin dile getiremediği duygularını da sezebilmesi önemlidir.

Açıklıkla dinlemede, en önemli olan yargılamadan önce sözün ve konuşmanın tamamını duyabilmektir. Bu tür dinleme anlaşmazlığı ortadan kaldırabilir.

Farkında olarak dinlemede, kişinin ses tonu, yüz ve mimikleri ile konunun içeriğini desteklemesi önemlidir.

Etkili iletişimin gerçekleşmesi bu becerilerin mümkün olduğunca kullanılması gerekmektedir. Bireyler diğer insanlar ile kendini tanımak ve keşfetmek, diğer insanları tanımak ve ilişki çerçevesi içinde kendini keşfetmek, dünyayı keşfetmek, diğer insanlarla paylaşımda bulunmak ve diğerlerine yardım etmek, başkalarını etkilemek ve etkileşmek gibi nedenler ile iletişim kurmaktadır (Demirci, 2002).

Aile içi İletişim:

Aile içi iletişim eşlerin birbirleri arasında, annenin çocuğuyla veya çocuklarıyla, babanın çocuğuyla veya çocuklarıyla, çocuğun anne ve babasıyla, kardeşlerin birbirleri ile kurduğu iletişim olarak tanımlanabilir. Aile içi iletişim çocuğun kişiliğinin gelişiminde etkilidir. Cüceloğlu (2002)'nin de belirttiği gibi, çocukluğunda değerli olduğu mesajını ailede alan çocuk kendinin değerli olduğuna inanır. Aile içi iletişimde çocuğun varlığının kabul edildiğini ona hissettirebilmek için çocuğun tüm duyguları olduğu gibi kabul edilmeli, çocuğun kendini olumlu bir varlık olarak algılayabilmesi için yakın çevresinden kendilik değerini destekleyici tavırlar görebilmesi, sınırlarına (odasına, oyuncaklarına, kendine ayırdığı zamana) o izin vermedikçe girilmemesi, sınırlarına girilecekse izin alınması, tercihlerine saygı gösterilmesi, bedeni üzerindeki haklarına saygı gösterilmesi, başarısızlıklarından çok başarılarına odaklaşılması, istenmeyen bir davranışta bulunduğu kişiliğinin değil davranışının eleştirilmesi gibi öğelere dikkat edilmesi gerekmektedir (Önder, 2003).

Aile içi iletişimde anne baba tutumları da etkili olmaktadır. Demokratik aile tutumunda çocuk tüm yönleriyle kabul edilir, çocuğa anne ya da baba yol gösterir, ama alacağı kararlar konusunda serbest bırakır. Aile içinde kurallar ve sınırlar herkes için ve hep birlikte belirlenir ve bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Kuralların mantıklı açıklaması yapılır. Aileyi ilgilendiren kararlar birlikte alınır. Baxter ve Akkor (2011) çalışmalarında ergenler ile diyaloglarda

ebeveynin yapacağı konuşmada, konuyu açıkça belirlemesinin, hatta bir başlık koymasının ve açık gönüllülikle konuşmasının önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Barbato ve arkadaşlarını (2003) çalışmalarında, etkili iletişim için kontrolcü bir tavır yerine ebeveynlerin çocukları ile kurdukları iletişim ortamının rahatlatıcı ve iletişim şeklinin sevgi dolu olması gerektiğini vurgulamışlardır. Çocukları dinlerken, bir ebeveynin gereksinimi olan en önemli yetenek empatidir. Empati bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (Dökmen, 1994). Gordon (1997) aile içi iletişimde emir vermenin, yönlendirmenin, uyarmanın, göz dağı vermenin, ahlâk dersi vermenin, öğüt vermenin, çözüm ve öneri getirmenin, nutuk çekmenin, yargılamanın, eleştirmenin, suçlamanın, aynı düşüncede olmanın, ad takmanın, alay etmenin, tanı koymanın, duygularını paylaşmanın, sorgulamanın, sözünden dönmenin, oyalamanın, konuyu saptırmanın iletişimi engellediğini belirtmektedir. Öztürk'ün (2006) ergenlerin aile içi iletişimleriyle ilgili duygusal sağlıkları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi çalışmasında ailelere verilen "aile içi iletişim eğitimi" ergenlerin duygusal sağlığının geliştirilmesinde önemli bir etmen olduğu bulunmuştur.

İletişim engelleri bireyin duygularının önemsiz olduğu, isteklerine saygı duyulmadığı, sorunlarını kendi kendine çözme yeteneğinin olmadığı mesajını vermektedir. Bu mesajlar bireyin kendini değersiz veya önemsiz hissetmesine, benlik saygısının düşmesine ve kendine olan güvenini kaybetmesine neden olmaktadır. Aile içi iletişimde iletişimi etkileyen en önemli olgunun benlik saygısı sorunu olduğu belirtilmektedir. Benlik saygısını, kullanılan iletişim örüntüleri azaltmakta ya da çoğaltmaktadır. Anne- babaların iletişimde çocuğa karşı dürüst olmaları, çocuğunda kendisine ve başkalarına karşı olumlu ve dürüst bir tavır geliştirmesine yardımcı olmakta; çocukların, anne babalarına olan güvenlerini arttırmaktadır (Çağdaş, 2002).

Gordon, çocuğun veya ergenin probleminin çözümünde etkin dinlemenin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bir kişiyi dinlemek o kişiye saygı gösterildiği mesajını iletmede ve sağlam bir ilişki kurulmasına yardımcı olmaktadır. Hem saygı hem de ilişki benlik saygısının oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır. Aile içindeki iletişim monolog şeklinde gerçekleşiyorsa, bu durum diğerlerinin gereksinimlerinin tam olarak karşılanmaması sonucunu doğurabilir. Çocukla konuşurken onun anlayabileceği sözcükler ve ifadelerin kullanılması, çocukla uygun mesafede konuşulması, göz kontağının kurulması, konuşurken beden dilinin etkili olarak kullanılması, ses

tonunun verilen mesajın içeriğiyle bağlantılı olarak ayarlanması, çocuğun dikkatini çekecek şekilde konuşulması çocuğun benlik saygısının olumlu yönde gelişmesinde etkili olabilmektedir (Akt. Önder, 2003). Aile ile rahat iletişim kurabilen çocuklar ve ergenler sorunlarını ailelerine kolay açıklayabilir ve bazı sorunları ile daha kolay baş edebilirler. Kam'ın (2011) araştırmasının sonucunda da, madde bağımlılığı olan gençlerden, bu sorununu aileleri ile paylaşabilen gençlerin bağımlılığının azaldığı, bu sorununu sadece arkadaşları ile paylaşan gençlerin ise bağımlılığının arttığı gözlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile içi iletişim çocuğun gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Bireylerin kendini ve çevresini anlayabilmesi için iletişime girmesi önemli ve gereklidir. Ailenin çocuğu veya ergeni etkin bir şekilde dinlemesi ve onlara karşı dürüst ve açık olması çocukların duygu ve düşüncelerini etkin bir şekilde ifade etmesinde etkili olabilmektedir. Bununla birlikte çocuğun benlik saygısının gelişebilmesi, çocuğun kendini ifade edebilen bir birey olarak görülmesi ve demokratik bir şekilde kararlar alınırken ona söz hakkı tanınmasının önemi göz önünde bulundurularak ailelerin bu konuda bilinçlenmesi de önemlidir. Bu düşünceden hareketle aile içi iletişimdeki sorunlar ile ilgili ayrıntılı araştırmaların yapılması, bu araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular göz önüne alınarak anne baba okullarının, aile ve çocuğun birlikte ele alınarak interaktif eğitim veya uzaktan eğitim programları kullanılarak bilinçlendirilmesine yönelik programların hazırlanması önerilebilir. Hazırlanan programlarda iletişim kurulurken ben dilinin kullanılmasına, ileti gönderilen çocuğun yaş ve gelişim özelliklerinin, empatik bir davranışın gösterilmesine ve çocuğun söylediklerinin önemsenerek dinlenmesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA:

- Anderson, J. A. (1996). Communication theory: Epistemological foundations. The Guilford, New York.
- Barbato, C.A., Graham E.E. and Perse, E. M. (2003). Communicating in the family: An examination of the relationship of family communication climate and interpersonal communication motives. *Journal of Family Communication*, 3(3) , 123-14.
- Baxter, L.A. and Akkoo, C. (2011). Topic expansiveness and family communication patterns. *Journal of Family Communication*, 11(1), 1-20.
- Berlo, D. (1960). The process of communication: an introduction to theory and practice. NewYork, Holt, Rinehart and Winston.
- Bienvenu, M. J. (1970). Measurement of marital communication. *The Family Coordinator*, 19(1), 26-31.
- Cüceloğlu, D. (2002). İletişim donanımları. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çağdaş, A. (2002). Anne-baba çocuk iletişimi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Demirci, E.E. (2002). İletişim Becerileri Eğitiminin Mesleki Eğitim Merkezi 'ne devam Eden Genç İşçilerin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dökmen, Ü. (1994). İletişim çatışmaları ve empati. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2002). İletişimi anlamak. Erk Yayınları, Ankara.
- Gordon, T. (1997). Aile iletişim dili. (Çev: Emel Aksay). Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Gökova, Z. (2003). Yalıtılmışlık ve İletişim Çelişkisi. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gölcüklü, F. ve Gözübüyük, A.Ş. (1998). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve uygulaması. Turhan Kitabevi, İstanbul.
- Kam, J.A. (2011). Identifying changes in youth's subgroup membership over time based on their targeted communication about substance use with parents and friends. *Human Communication Research*, 37(3), 324–349.
- Kocaman, V. (2006). Çocuklarda İletişim Becerilerini Artırma Yöntemleri. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- McKay, M. Davis, M. and Fanning, P. (2010). İletişim becerileri. (Çev: Özgür Gelbal). HYB Basım Yayın, Ankara.
- Laswell, H. (1948). The structure and function of communication in society. The Communication of Ideas. (Ed. L.Bryson), p.92-93, New York.
- Lazar, J. (2001). İletişim bilimi. (Çev: Cengiz Anık), Vadi Yayınları, Ankara.
- McQuail,D. (1975). Communication. Longman, London and New York.
- Mcquail, D. and Windahl, S. (1993). communication Models forthe Study of Mass Communication. Longman, London and New York.
- Önder, A. (2003). Ailede iletişim. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Özmen, F. (2007). Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi ve Bir Uygulama Örneği, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Öztürk, S. (2006). Aile İçi İletişimin Ergenin Duygusal Sağlığına Etkisi (Keçiören İlçesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi(Basılmamış), Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ruben, B.D. (1984). Communication and human behavior. Macmillan Publishing Co, New York.
- Schramm, W. (1954). How communication Works. The process and effects of mass communication (Ed.W. Schramm), p.84-99, University of Illinois Press, Urbana.
- Shannon, C. and Weaver, W. (1949). The Mathematical Theory of Communication. University of Illinois Press, Urbana, IL.
- Şıraman, K.F.(2006). Etkili Öğretmenlik Eğitiminin Öğretmenlerin İletişim Becerilerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tubbs, S. L. and Moss, S. (1991). Human communication. McGrow-Hill, Inc, New York.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M. K.(2005). Genel iletişim kavramları ve modelleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Usluata, A. (1994). İletişim. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Zıllıoğlu, M. (1992). İletişime giriş. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Whirter, J.J. ve Acar, N.V. (1984). Çocukla iletişim: Öğretme, destekleme ve çocuk yetiştirme sanatı. Növe Yayınları, Ankara.